

Barn i sorg og krise

beredskapsplan for barnehagene i Gaivuona Suohkan/ Kåfjord kommune

Felles sorg / kriseplan for Kåfjord barnehager

Kontaktpersoner for deltakelse i sorg- og krisearbeid

Nødtelefon ved ulykker: 113

Øyeblikkelig hjelp på dagtid: 415 76 543

Kåfjord prestekontor: 777 18 114

Prest:

Vakthavende prest, om vår prest er utilgjengelig: 970 63 827

Birtavarre Helsestasjon: 777 19 330

Helsesøster Siv Vatne: 777 19 333

Kåfjord legekontor, sentralbord: 777 19 320

PPT Iris Birkelund: 777 70 600

Mediestrategi: Styrer/ pedagogisk leder har ansvaret for all kontakt med media.

VED BUSKAP OM ET BARNS DØD

Får du beskjed etter at barnehagedagen er slutt, må du forberede deg på en annerledes barnehage dag.

1. Du må få bekreftet informasjonen av en prest eller en annen off. instans
2. Styrer har ansvaret for at presten blir kontaktet, og du må få svar på følgende:
 - når døde barnet
 - hvordan døde barnet
 - var det andre barn til stede, hvor er den døde nå
3. Foresatte kontaktes av styrer/ pedagogisk leder. Informasjon om hva barnehagen vil gjøre videre gis de foresatte
4. Styrer kontakter alle tilsatte ved barnehagen og informerer, og innkaller alle til kl. 07.30 neste dag. Alle ansatte møter i barnehage.
5. Barnehagen åpnes. Prest og passende helsepersonell er til stede for å bistå de som måtte trenge det
6. Hvis dødsfallet skjer i løpet av barnehagedagen, må ikke barna sendes hjem uten at foresatte er kontaktet

2. DAG FØR MØTET MED BARN

- Ansatte informeres om det som har skjedd
- Flagget heises på halv stang
- Et bord i gangen (alle avdelinger), pluss den avdelingen barnet hadde plassen sin, pyntes med lys, blomster og bilde av barnet
- Minnebok legges på bordet i gangen (barnets avdeling). Alle som ønsker kan skrive en hilsen i denne. Boken leveres de foresatte i ettertid.
- i minnekista, på lager, finnes hvite lys, duk, blomstervase og billedramme. Kontakt styrer eller IKT- ansvarlig for bilde.

SAMTALE I BARNEHAGEN/ AVDELINGEN

- Barna møter på sine avdelinger, før fellesmarkering på den største avdelingen. De blir her informert hva som har skjedd og hva som skal skje denne dagen. Barna må få korrekt og riktig svar på spørsmålet om dødsfallet
 - I barnehagen må de ansatte og prest være til hjelp og støtte. Presten er i barnehagen hele dagen.

MARKERING I BARNEHAGEN

1. Minnetale ved styrer/ pedagogisk leder
 2. Vi synger salmen: ”ingen er så trygg i fare”
 3. Presten snakker med barna
 4. Vi synger salmene: ”Alltid freidig” og Måne og sol”
- Infoskriv om vanlige sorgreaksjoner sendes hjem med alle barna.

INFOSKRIV TIL FORESATTE

Barn knytter seg tidlig til sine nærmeste (andre mennesker), og vil få reaksjoner på at noen i deres nærmeste omgangskrets nå er borte. Barn reagerer forskjellig på krise og sorg, men de vanligste reaksjoner hos barn i førskolealderen er:

**Sjokkreaksjon med uvirkelighetsfølelser (ved akutte kriser).
Tristhet, lengsel, savn, tretthet, konsentrasjonsvansker, angst, separasjonsproblemer, tilbaketrekking, søvnforstyrrelser oppmerksomhetskrevede atferd, aggresjon, kroppslige plager.**

Det er vanskelig å se at barn har det vondt. Vi ser at de gråter og er tristem for i neste øyeblikk å gå ut å leke. Det er viktig å huske på at barns sorg er like store som de voksnes, selv om de går inn og ut av sorgen. Din rolle som foresatte er viktig for barnets sorgbearbeidelse.

Råd for å hjelpe barn i sorg:

- **Informér barnet direkte, sannferdig, ærlig og beskrivende om hva som har skjedd. Husk: fantasi er ofte verre enn virkelighet. Får barnet nok informasjon, har barnet større mulighet for å mestre situasjonen.**
- **Lytt til hva barnet synes er vanskelig, og la barnet sørge ”i sitt tempo”.**
- **Vær sammen. Unngå at barnet sitter alene med sine tanker og følelser.**
- **Vis gjerne bilder av den døde, og la barna være delaktig i samtaler rundt den døde.**
- **La barnet være med på syning og begravelse om mulig. Markering og ritualer fremmer barnets sorgarbeid og er et godt utgangspunkt for samtaler mellom dere senere.**
- **Ta kontakt med styrer/ pedagogisk leder og informer om barnets reaksjoner om nødvendig.**

3. DAG – TIL BEGRAVELSESDAGEN

- Pedagogisk leder har fortløpende kontakt med hjemmet (Om ønskelig) for å informere hva barnehagen gjør/ vil gjøre.
- Tenning av lys og samtaler gjennomføres på den avdelingen barnet tilhørte.
- Kondolanse til hjemmet: tegninger, skriv i minnebok.
- Forberede evt. syning, samtale med prest før syning.
- Varier dagen med vanlig barnehagedag og sorgarbeid.
- Presten har avklart med foresatte om barnehagens deltakelse i begravelsen. Presten kommer i barnehagen og forteller om begravelsesdagen.
- Foreldremøte avholdes i denne perioden.

BEGRAVELSESDAGEN

- Flagget heises på halv stang.
- Barna møter i barnehagen. Foreldremøte har avklart organiseringen av denne dagen.
- Styre legger ned krans fra barnehagen, og pedagogisk leder har egen hilsen om ønskelig.
- Barnehagen er åpen for alle denne dagen. Styrer har ansvaret.

DEN TOMME Plassen

- Den dødes eiendeler leveres foresatte innen en måned etter dødsfallet.
- Fødsels-, og dødsdagen markeres. Egen markering ved høytider.
- Graven besøkes. Ta kontakt med foresatte før barnehagen besøker graven.
- Kamerater/ venner kan vise avvikende atferd etter en tid (aggresjon og apati). Dette kan være tegn på sorg, som de må få hjelp til å bearbeide.

ALVORLIG ULYKKER I BARNEHAGEN

- Den voksen som først kommer til stedet holder elevene unna ulykkesstedet, og sender en elev inn for å hente styrer og/ eller andre voksne.
- Ambulanse tilkalles tlf **113**, (politi tlf **110**)
- Øyeblikkelig hjelp på dagtid kan også nås på tlf: **415 76 653**
- Nødvendig førstehjelp gis barnet. Oppdatert førstehjelpskrin henger på vegg på kontor/ garderobe.
- Barna samles i grupper for å snakke om hendelen. Det må tas spesielt hånd om søsken til den skadde.
- Barn med sjokktilstand særbehandles. Tilkall evt. lege og varsle foresatte.
- En av personalet tar seg av de barna som har vært vitne til ulykken. Foresatte varsles.

Å FØLGE ET BARN LANGVARIG SYKDOM

- Når en av ansatte får beskjed av pårørende om et barns langvarig sykdom, kan helsesøster kontaktes for å få best mulig informasjon om sykdommen.
- Personalet informeres. Styrer og helsesøster informerer barna i barnehagen.
- Barnas foresatte kan informeres dersom pårørende til den syke samtykker. Det kan skje gjennom et foreldremøte der helsesøster er tilstede.
- Besøk, ring og send hilsninger etter avtale med pårørende.
- Vær åpen i barnehagen om hva som skjer med barnet, etter tillatelse fra foresatte.

NÅR ET BARN MISTER SØSKEN/ FORESATTE

- Når barnehagen har fått beskjed om dødsfallet må det avklares om/ når barna skal orienteres.
- Styrer/ pedagogisk leder kontakter familien, og blir enige om hvilken informasjon som skal gis.
- Styrer/ pedagogisk leder informerer alle i barnehagen. Barna kan tegne hilsen til barnet.
- Barnehagen burde vært representert i begravelsen.
- Om ønskelig fra pårørende, kan barna sammen med sine foresatte delta i begravelsen.

NÅR EN ANSATT DØR

- Den i personale som først får beskjed, varsler styrer umiddelbart.
- Styrer sammenkaller til møte der hele barnehagens personale får informasjon og kan samtale hva som har hendt.
- Styrer informerer barna.
- Styrer informerer utad.
- Marker med lys, blomster, bilde og minnebok i gangen.
- Foreldremøte. Styrer har ansvaret.
- La barna få delta i begravelsen sammen med foresatte, om det er ønskelig.
- Barnehagen sender en bæretilsels.
- Forsøk å etablere de daglige rutiner i barnehagen så fort som mulig, men gi også rom for sorgarbeid.
- Tilstreb best mulig voksenkontinuitet.
- La barna få anledning til å samtale og vær obs på sorgreaksjoner.

Forslag til brev til innkalling til foreldremøte ved et barns død.

Til de foresatte

-----barnehage, den.....

Det er dyp sorg jeg kaller inn til foreldremøte.....dag, den.....kl.....

Som dere vet er et barn i barnehagen vår,.....Død.

Det som har hendt har gjort dypt inntrykk på oss alle, og vil prege oss i lang tid fremover.

Jeg vil gjerne ha en samtale med dere om hvordan barna har reagert på det som har skjedd, og hvordan vi vil forholde oss i dagene som kommer.

Det vil også bli holdt en orientering om sorgreaksjon hos barna.

Til orientering;

I forbindelse med dødsfallet har vi i barnehage foretatt oss dette:

Jeg ønsker alle velkommen til foreldremøtet, og håper inderlig at alle barna blir representert på møtet.

Vennlig hilsen

Forslag til brev til foreldre i barnehagen ved en ansatts død.

Til de foresatte

.....barnehage, den.....

Det er tungt og trist å måtte gi beskjed om at vår kjære kollega.....
er død.

Det innkalles til foreldremøte.....dag, den.....kl.....i
barnehagen.

Barnehagen vil samtale med dere hvordan vi skal forholde oss i dagene
fremover og under begravelsen.

Det kan være viktig å få gjennomgå de sorgreaksjonene som barn kan få
både på kort og lengre sikt.

Til orientering:

Etter at beskjeden om dødsfallet kom, har vi gjort dette:

Vel møtte til foreldremøte

Vennlig hilsen

Mánát morrašis ja heahtedilis.

Váimmasvuodaplána

Gáivuona suohkana mánáidgárddiide

Oktasaš moraš / heahtaplána Gáivuona mánáidgárddiide

Geainna váldit oktavuoda moraš- já heahthedilis

Heahtelefovda lihkohisvuodaid oktavuodas: 113

Fáhkestaga veahkedárbu beaivet: 415 76 543

Gáivuona báhpakontuvra: 777 18 114

Báhppa:

Jus suohkana báhppa ii leat barggus: 970 63 827

Biertavári dearvvasvuodastašvudna: 777 19 330

Dearvvasvuodaššár Siv Vatne: 777 19 333

Gáivuona doavttirkantuvrra, telefonguovddáš: 777 19 320

PPT Iris Birkelund: 777 70 600

Media: Jođiheaddjis/ pedagogalaš jođiheaddjis lea ovddasvástádus media ektui

GO GULLÁ Ahte Mánná Lea Jápmán

Jus maŋnel bargobeavvi oažžut jápmasága, de fertet ráhkkanit earálágan mánáidgárdebeavái:

1. Fertet oažžut duodaštusa báhpas dehe eará almmolaš ásaahas.
2. Lea jodiheaddji ovddasvástádus váldit oktavuoda báhpain gullat:
 - Goas mánná jámii
 - Mot mánná jámii
 - Ledje go eará mánát das go jámii ja gos lea mánná dál
3. Jodiheaddji/ pedagogalaš jodiheaddji váldá oktavuoda eará mánáid váhnemiiguin/ ovddasteddjiiguin. Addá dieđu mot mánáidgárdi viidasit gieđahallá ášši.
4. Jodiheaddji dieđiha buot bargiide ja gohčču boahit mánáidgárdái biellu 07.30 nuppi iđida.
5. Mánáidgárdi rahpá. Báhppa ja heivvolaš dearvvašvuodabargit bohtet, vai sáhttet veahkehit sin, geain lea dárbu.
6. Jus jápmin lea dáhpáhuvvan mánáidgárdeáiggis, ii galgga mánáid sáddet ruoktot ovdal váhnemat/ ovddasteaddjit leat ožžon dieđu.

NUPPI BEAIVI OVDAL GO MÁNÁIGUIN DEAIVVADA

- Muitalit bargiide mii lea dáhpáhuvvan.
- Levget beallestákkus.
- Láhčit beavddi boadáldagas ja ossodagas, gos mánná lei. Bidjat gintaliid, lídiid ja máná gova bevddiide.
- Ásahit muitogirjji máná ossodahkii. Buohkat, geat háliidit, čálestit girjái. Girjji ožžot váhnemat/ ovddasteaddjit maŋnel.
- Muitobumbbás rádjosis leat vilges gintalat, liedđelihtit ja govvarámmat. Váldde oktavuoda jođiheddjiin dehe Ikt-ovddasvástideddjiin oažžut máná govaid.

SAGASTALLAN MÁNÁIDGÁRDDIS / OSSODAGAS

- Mánát bohtet álggos iežaset ossodahkii, ovdal oktasaš deaivvadeami stuorimus ossodagas. Muitalit mánáide mii lea dáhpáhuvvan ja mot viidasit dán beavvi. Mánát galget oažžut albma ja rievttis vástádusaid jápmima hárrái.

- Mánáidgárddis fertejit bargit ja báhppa leat veahkkin ja doarjjan. Báhppa lea mánáidgárddis olles beaivvi.

MUITOBOTTUS MÁNÁIDGÁRDDIS

1. Jođiheaddji/ pedagogalaš jođiheaddji doallá muitosáni.
 2. Lávlut “Oadjebasat gal ii sáhte” (
 3. Báhppa sártnoda mánáiguin
 4. Lávlut “Roahkkat lea ge go don leat” ja “Mánu ja beaivvi”
- Jođiheaddji sádde mánáid mielde váhnemiidda/ ovddasteddjiide čállosa, mas muitala mot moraš sáhtta váikkuhit mánáide.

DIEHTOJUOHKINČÁLUS VÁHNEMIIDDA / OVDDASTEDDJIIDE

Mánná čadno árrat iežas lagamuččaide, ja sutnje čuoheca go muhtin dál lea eretvadjolan. Mánáide čuoheca heahtedilli ja moraš iesguđetládje, muhto ovdaskuvlamánáin lea dábálaš:

Suorgana nu ahte ii oro jáhkehahti (fáhkkestaga heahtedilli).

Ahkitvuohta, áibbašepmi, ohcaleapmi, váibbas, váttis jurdagiid čohkket, ballu, ii hálit vuolgit dehe báhcit mánáidgárdái, geassáda earáin eret, oadđá hejot, láhttemiin čájeha ahte dárbbáša oidnot ja gullot, suhttu, gorutbákčasat.

Lea váttis go mánás ii leat buorre dilli. Oaidnit sin čierume ja sis lea ahkit, muhto fáhkkestaga leat olgun stoahkame. Galgat muitit ahte mánáid moraš lea juste nu go rávesolbmuid, vaikko moraš ii leat čadat. Mánná dárbbáša váhnema/ ovddasteaddji veahki morašdilis.

Rádit mot veahkehit máná morašdilis:

- **Muitalit mánnái dáhpáhusa duohtavuoda. Muite: Jus mánná ieš hábme govaid dáhpáhusas, sáhtta gártat vearrát go duohtavuoda. Jus mánás leat doarvái dieđut, sáhtta álkit hálddašit dilálašvuoda.**
- **Guldal mii máná mielas lea váttis ja divtte su moraštit “iežas leavttuin”.**

- **Leage ovttas mánáin vai son ii leat okto jurdagiiguin ja dovdduiguin.**
- **Čájjet áinnas mánnái govaid ja divtte su mielde ságastallamis.**
- **Divtte máná leat mielde gistorahpamis ja hávdádeamis jus vejolaš. Diet dagaha máná morašáiggi álkibun.**
- **Dieđit mánáidgárdái mot mánná vásiha dilálašvuoda.**

GOALMMÁT BEAIVVIS HÁVDÁDEAPMÁI

- Pedagogalaš jodiheaddjis lea čađat oktavuoha ruovttuin (jus háliidit) dieđihit maid mánáidgárdi dahká/ áigu dahkat.
- Eretvadjolan máná ossodagas cáhkkehit gintala ja ságastallet.
- Kondoleremat máná ruktui: Sárgunat, muitogirjjáš.
- Ráhkkaniit gisttu rahpamii, ságastallat báhpain ovdal rahpama.
- Galgá doalahit dábálaš doaimmaid jođus, muhto maiddá atnit áiggi morrašii.
- Báhppa čielggada váhnemiiguin/ ovddasteddjiiguin mánáidgárddi oassálastima hávdádeamis.
- Báhppa fitná mánáidgárddis muitaleame hávdádanbeivvi birra.
- Galgá doallat váhnenčoahkkima dán áigodagas.

HÁVDÁDANBEAIVI

- Levget beallestákkus
- Mánát bohtet mánáidgárdái. Váhnenčoahkkin lea mearridan mot beaivi galgá leat.
- Jodiheaddji bidjá mánáidgárddi rássebotnosa ja pedagogalaš jodiheaddji sáhtta maiddá juoidá dadjat jus háliida.
- Mánáidgárdi lea rabas buohkaide dán beivvi. Jodiheaddjis lea ovddasvástádus.

GUOROS SADJI

- Eretvadjolan máná diŋggaid addit váhnemiidda/ ovddasteddjiide ovdal mánnu lea gollan.
- Mii galgat muitit riegádan-ja jápminbeivvi. Sierra muitobottoš basiid.

- Mannat hávddi geahččat. Muitit šiehtadit váhnemiiguin/ovddasteddjiiguin.
- Eretvadjolan máná olbmát sáhttet láhttet iešguđetládje (suhttu, berošmeahtunvuohta). Láhttemat soitet morašmearkkat, maida dárbbahit veahki.

DUODALAŠ LIHKOHISVUOĐAT MÁNÁIDGÁRDDIS

- Vuosttaš rávisolmmoš, guhte bohtá, lihkohisvuođasadjái, doalaha mánáid eret sajis, ja sádde ovtta máná viežžat jodiheadđji ja/dehe eará rávisolbmo.
- Čujuhit ambulánsa, telefonnummar **113** (politia telefonnummar **110**)
- Fáhkkestaga veahki beaivet jovssat telefovnnas: **415 76 543**
- Galgá addit mánnái dárbbalaš vuosttašveahki. Seainnis kontuvrras/ bivttasguođđinlanjas lea vuosttašveahkkedoassa.
- Čohkket mánáid ságastallat dáhpáhusa birra. Máná oappáid/ vieljaid ferte earenoamážit oaidnit ja gullat.
- Sakka suorganan mánát dárbbahit liigeveahki. Dáhto doaktára boahit, jus orru dárbu, ja dieđit váhnemiidda/ovddasteddjiide.
- Muhtin bargi lea mánáiguin, geat lea vásihan lihkohisvuođa. Sin váhnemat/ ovddasteaddjit galget maiddái oažžut dieđu.

MÁNNA GEAS LEA GUHKILMAS BUOZANVUOHTA

- Go bargi gullá váhnemiin/ovddasteddjiin máná guhkilmas buohcama birra, sáhttá váldit oktavuođa dearvvasvuođabuohccidivššariin oažžut vuđolit dieđuid.
- Bargit ožžot dieđuid. Jodiheadđji ja dearvvasvuođabuohccidivššar čilgeba mánáide.
- Eará mánáid ovddasteaddjit sáhttet oažžut dieđuid, jus máná lagamuččat dohkkehit dan. Sáhttá dahkat dan váhnenčoakkimis, mas dearvvasvuođabuohccidivššar oassálastá.
- Fina guosis, riŋge ja cealkke dearvuođaid jus heive máná lagamuččaide.
- Muital rahpasit mánáide mot manná, jus lagamuččat suvvet.

GOAS MÁNNÁ MASSÁ LAGASOLBMO

- Go mánáidgárdi oažžu dieđu jápmima birra, ferte čielggaduvvot goas mánáide muitala.
- Jodiheaddji/ pedagogalaš jodiheaddji gulaskuddá bearrašiin makkár dieđuid galget addit mánáide.
- Jodiheaddji/ pedagogalaš jodiheaddji addá dieđu buohkaide mánáidgárddis. Mánát sáhttet sárgut dearvuođaid mánnái.
- Muhtin mánáidgárddis galggašii oassálastit hávdádemis.
- Jus lagamuččat háliidit, de sáhttet mánáidgárdemánát oassálastit hávdádeamis ovtta váhnemiiguin/ovddasteddjiiguin.

GO BARGI JÁPMÁ

- Vuosttaš bargi, guhte gullá jápmasága, dieđiha jodiheaddjái.
- Jodiheaddji doallá diehtujuokkima buot mánáidgárdebargiide, ja sii besset ságastallat.
- Jodiheaddji muitala mánáide jápmasága.
- Jodiheaddji addá dieđu earáide, geat dárbbášit diehtit.
- Bidjat gintala, liđiid, govaid ja muitogirjjáža mánáidgárddi boađáldahkii.
- Jodiheaddji doallá váhnenčoahkkima.
- Diktit mánáid oassálastit hávdádeamis váhnemiiguin/ovddasteddjiiguin.
- Mánáidgárdi bidjá liđiid dehe eará girkus.
- Mánáidgárdi galgá doaimmahuvvot nu go dábálaččat, nu jođánit go vejolaš, muhto olbmot fertejit beassat moraštit.
- Mánáin galget rávisolbmot čađat lahkosiin.
- Mánát fertejit beassat humadit ášši birra ja rávisolbmot galget dárkilit áicat lea go muhtin mánná earenoamáš morrašis.

Reivemálla

Gohččun váhnenčoahkkimii go mánná lea eretvadjolan

Váhnemiidda/ Ovddasteddjiide

.....(dáhton)mánáidgárdi,

Morrašiin gohčun čoahkkimii..... (beaivi, dáhton, áigi)

Nu go diehtibehtet, de lea mánná min mánáidgárddis eretvadjolan. Dáhpáhus lea lossat midjiide, ja čuovvu min guhká ovddusgovlui.

Háliidan áinnas deaivvadit ja muitalit mot mánáide lea čuohcan, ja mot mii doaimmahit mánáidgárddi ovddusgovlui. Lea maiddái diehtujuohkin dasa mot mánát dustejit morraša.

Diehtun

Eretvadjoleami oktavuodas áigu mánáidgárdi čadahit čuovvovaččaid:

Sávan buohkaide bures bohtin čoahkkimii, ja sávan ahte juohke mánás lea ovddasteaddji čoahkkimis.

Dearvuodat

Reivemálla

Váhnemiidda go bargi mánáidgárddis eretvadjolan

Váhnemiidda/ Ovddasteddjiide

.....mánáidgárdi,.... (dáhton)

Lea lossat ja váivi dieđihit ahte min ráhkis bargi,, lea eretvadjolan.

Gohčun čoahkkimii dán oktavuodas.....(beaivi, dáhton, áigi)

Mánáidgárdi háliida ságastallat mot doaibmat lagamus áiggi ja hávdádeami oktavuodas.

Soaita mávssolaš geahčadit mot mánát moraštit ja hálddašit morraša oanehit ja guhkit áigái.

Maŋnel go jápmasága oaččuimet, leat ná doaibman (dahkan):

Bures boahdin čoahkkimii.

Dearvuodat